

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanszkij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Orbán Melinda, Tótin Viktória*

Korrektúra: *Kordonec Oleksandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Lívia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *Melinda Orbán, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.

**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / TOM 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Провотар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népesség- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERAJÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГІРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

<i>Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.:</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
<i>Поливач К. А.:</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
<i>Пугач С. О. – Мезенцев К. В.:</i> ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
<i>Rigóczki Csaba:</i> A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
<i>Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente:</i> A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
<i>Tolnai Gábor:</i> KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
<i>Tuza Benedek:</i> BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
<i>Veselicz Adél:</i> A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
<i>Вірван О. О.:</i> ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
<i>Bodó, Pál Bence:</i> EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
<i>Csernicskó István:</i> HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
<i>Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc:</i> A HABSBERG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS-KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EUROPEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT-SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІДНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
<i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Economic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe</i>	335
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITIKÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYARORSZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETARTOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDENCEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁGA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEKBEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREGVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS?</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁS AIRÓL</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГІНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Napcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТО-РОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBEN.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI

Linc Annamária

*Eötvös Loránd Tudományegyetem
lincannamary@gmail.com*

Abstract

POSSIBILITIES AND LIMITATIONS
OF THE HUNGARIAN-UKRAINIAN CROSS-BORDER COOPERATION

Linc, Annamária

The focus of the study is cross-border cooperation on the Hungarian-Ukrainian border as the external border of the European Union. The cross-border cooperation has optional possibilities for the peripheral border area, supported by the European Neighborhood Policy and the Eastern Partnership. In-depth interviews with local professionals and actors highlight the long history of collaborations. However, there are still many difficulties to be resolved in cooperation between these cross-border areas.

Keywords: *border, cross-border cooperation, possibilities, barriers, interview*

Bevezetés

Az Európa területén kialakuló integráció ellenére a 21. században is fellelhető számos tényező, amely e földrész megosztottságát eredményezi. Ezek között legszembetűnőbb a nyelvi akadályok, a vallási és kulturális különbségek, illetve a határ menti területek elhanyagoltsága. Fontos komponensként jelennek meg a politikai-közigazgatási struktúrák eltérései, illetve a szállítási és kommunikációs infrastruktúrák hiányosságai további logisztikai problémákat jelentenek a Kelet- és Nyugat-Európa közötti kapcsolatok létesítésében. Ugyanakkor a társadalmi-gazdasági eltéréseket is meg kell említeni az Európai Unió (továbbiakban EU) jelenlegi és jövőbeni tagjai között. Mindezen akadályok leküzdését célozzák meg az országok közötti, határon átnyúló együttműködések, amikor a helyi átlagpolgárokat is igyekeznek bevonni és nem csak az üzleti vezetők és politikai döntéshozók, diplomaták vannak jelen.

Jelen tanulmányban a határ és a határon átnyúló együttműködések rendszerét, annak fogalmát, továbbá a vizsgált területen a kooperációkra jellemző intézményi keretrendszerek, illetve a leggyakrabban felmerülő problémák kerülnek bemutatásra a szakirodalmi elemzés és a helyi aktorokkal készített mélyinterjú adatai alapján. Az eddigi kutatásban 17 mélyinterjú készült el a határ mindkét oldalán olyan magyar nemzetiségű aktorokkal, akik munkájuk révén kapcsolódnak a területen végbemenő határon átnyúló együttműködésekhez. Első körben a mélyinterjú adatköz-

lőinek azon magyar szervezeteket kerestem fel a határ mindkét oldalán, amelyek tevékenységük révén határon átnyúló együttműködésekben vesznek részt, illetve ehhez társultak még a Magyar Kormány nemzetpolitikai stratégiájának megvalósítása érdekében létrehozott intézményi munkatársakkal való kapcsolatteremtés.

Az adatközlőkkel való kapcsolatlétesítés legnagyobb problémájaként érzékelttem, hogy számos szervezet – főleg a kárpátaljai működésűek – nem létesít honlapot, nehezen lehet hozzáférni az elérhetőségeikhez, vagy azok már elavultak, illetve ha ezek mégis adottak, számos esetben bizalmatlanságot tapasztaltam és nem kaptam választ e-mailes megkereséseimre. Ugyanakkor pozitívként hatott, hogy azon interjúalanyok, akik viszont közreműködtek kutatásom empirikus részében, nyitottak voltak kérdéseimre, őszintén megválaszolva azokat negatív és pozitív tapasztalataikkal együttesen.

A határon átnyúló együttműködések és a határ értelmezése

A határon átnyúló együttműködés azon határ menti régiók és benne található aktorok összessége, amelyek az együttműködési tevékenységeket folytatják (Süli-Zakar 1997). A határon átnyúló kooperációk ötlete és gyakorlatban való megvalósítása a II. világháború utáni Nyugat-Európában kezdődött el az 1950-es években, és napjainkra olyan változásokon ment keresztül, hogy mára képes a határt saját fejlődésének pozitív lehetőségévé átalakítani. A határ menti területek közötti együttműködések során lehetőség nyílik arra, hogy a két terület közösen beazonosíthassa a határból fakadó potenciálokat és kihívásokat. Ez kiváltképpen releváns az EU külső határainál elhelyezkedő régiók esetében, így a kutatásban vizsgált magyar–ukrán határ kooperációinak esetében is (Järviö 2011).

Az államhatárok közvetlen közelében elhelyezkedő régiókat határregióknak tekintjük, amelynek határmentiségét az államhatárhoz viszonyított pozíciója és az ország központjától való távolsága determinálja (Tägil 2001). E területek történelmileg sokszor harci övezetek voltak, és később mind gazdasági, mind politikai szempontból perifériákká váltak. Ezért a határmenti területekre az elszigeteltség jellemző: távol vannak a gazdasági tevékenység és a politikai döntéshozatal központjaitól (Östhol 2001). Az európai integráció következtében a határok egyre inkább átjárhatóvá válnak és a belső piac a megjelenésével az európai országok és a városi régiók szorosabb kapcsolódását idézte elő, amelyek fejlesztésében a határ menti régiók kulcsszerepet töltenek be. Így mára a minden szempontból egyre inkább integrálódó Európa összekötő régióivá váltak a határ mentén a nemzeti szempontból perifériás területek (Van der Veen–Boot 1995).

A határon átnyúló együttműködések tárgyalásakor alapvető fogalomként jelenik meg a határ, amelyet Schmitt-Egner (2001) akadályként definiál. Az elmúlt századok történelmi eseményeinek következtében az államok katonai, adminisztratív és társadalmi-gazdasági politikái is akadályokként jelenítik meg a határokat. Ezen tényezők hátrányosan érintették a határ menti lakosságot. Ám a határon átnyúló kooperációk révén létrejövő kommunikációk a határok elválasztó szerepének leépítését szolgálják (Association of European Border Regions 2000).

A tanulmány fókuszában álló határszakasz az EU 2004-es keleti bővítését követően az EU külső határaként jelenik meg Ukrajna és Magyarország között. Ám az EU, hogy megakadályozza a 2004-es bővítés után a kelet-európai országok elidegenedését, kidolgozta az európai szomszédságpolitikát (European Neighbourhood Policy – továbbiakban ENP). Az ENP fő célkitűzése, hogy **„megakadályozza az új megosztási, elszeparáló vonalakat létrejöttét a kibővített Európai Unió és szomszédjai között”** (European Commission 2004). E politika a szomszédos országok politikai, gazdasági és kulturális együttműködéseire fókuszál. Az ENP Ukrajnáról szóló országjelentése szerint a szomszédságpolitika célja, hogy *„lehetővé tegye az EU külső határának mindkét oldalán lévő partnerek számára a közös kihívások kezelését, például a határ menti térségek gazdasági és társadalmi fejlődését, a környezeti problémák, illegális bevándorlás megoldását, a hatékony határigazgatást és az emberek közötti kapcsolatok élénkítését”* (European Commission 2004). Ehhez társul a 2009-ben létrehozott Keleti Partnerség, amelynek célja az EU és a keleti szomszédjai közötti határon átnyúló együttműködések kiterjesztése (European Commission 2008).

Mindezeket egybevetve, a tanulmány középpontjában álló határszakasz kettőséget, egyszerismind látszólagos ellentmondást is hordoz önmagában. Egyrészt az EU külső határszakaszaként a határépítés a cél; másrészt a határon átnyúló együttműködések és regionális gazdasági integrációs programok által a határok dekonstrukciója figyelhető meg (Filippova 2016). Így az EU intézményi részvételét nemcsak a regionális fejlődés differenciációjából adódó aggodalmak ösztönzik, hanem további alapvető célként jelenik meg a sok határ menti régióknak az egyoldalú orientációja a nemzeti központok felé, amely egyértelműen aláássa magának az integrációs folyamatnak a lehetőségét (Eskelinen–Kokkonen 1998). Így tehát a határok hidakká alakítása központi elemévé vált az EU politikájának.

A határon átnyúló együttműködések a magyar–ukrán határszakaszon a helyiakkal készített mélyinterjúk alapján

Az interjú kérdései két nagyobb kérdéscsoportba lettek tagolva. Az elsőben az adott szervezetre, intézményre vonatkozó kérdések kerültek, míg a másodikba a kérdések az együttműködések tulajdonságaira, sajátosságaira fókuszálnak. E rész többek között kitér az együttműködések létrejöttét generáló motivációkra, magára a programokra, projektekre, azok területi lefedettségére, főbb kihívásokra, finanszírozási forrásokra, a határkooperációkra gyakorolt hatásaira, valamint a jövőbeni kilátásokra is.

Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok végett nem áll módomban minden adatközlő válaszát teljes mértékben elemezni. E mellett sok esetben az interjúalanyok – egymástól függetlenül – ismételték, megerősítették egymás válaszait. Például arra a kérdésre, hogy felhasználnak-e az együttműködések során ukrán pályázati forrásokat, a kárpátaljai eredetű szervezetektől döntő többségben nemleges választ kaptam. Vagy a jövőbeni változások tekintetében a határ mindkét oldalán lévő szervezetek a határt és az azon való átkelés körülményeinek, szabályozásainak változását emelték ki. E fejezetbe azon kérdések válaszai kerülnek bemutatásra, amelyek a lokális együttműködések intézményi keretét, illetve akadályozó tényezőit és kihívásait érintik. Az adatközlők információinak csoportosítása így vegyesen, ezen kisebb kérdéskörökhöz igazodva történik meg a következőkben.

A magyar–ukrán határ földrajzi fekvéséből adódóan a kelet-európai térben helyezkedik el, amelynek következménye, hogy a határon átnyúló együttműködések folyamata később érkezett meg, és ahol ezen kooperációk alulmaradnak a nyugat-európai térségben létrejövő együttműködésekkel szemben. Továbbá pedig egyik fő jellegzetessége e határszakasznak, hogy az EU külső határa, amely egyben kettősséget hordoz emiatt magában. Ugyanis külső határként a fizikai védelmi funkciók erősítése a cél, ugyanakkor az elidegenedést elkerülve az EU-nak Ukrajna felé fordulása is megfigyelhető több határon átívelő program, folyamat által (Filippova 2016).

A vizsgált határszakaszon létrejövő együttműködések a rendszerváltás időszakával párhuzamosan kezdődtek meg. A kormányközi szerződések aláírása lehetővé tette a két ország területén létrejövő együttműködések, amelyhez az EU támogatásának következtében a határ menti regionális kooperációk is társultak. *„Az 1990 évek elején, a rendszerváltás után pontosan ez volt a tendencia, újonnan megnyílt határok mentén jöttek létre a határon átnyúló együttműködések, mert végre felszabadultak a határok?”* (Adatközlő 1). Így jött létre 1993-ban Kárpátalja és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéket is érintve a Kárpátok Eurorégió. Ez az Eurorégió Lengyelor-

szág, Szlovákia, Magyarország és Ukrajna részvételével alakult meg, majd 1997-ben csatlakozott Románia. Létrejött egy igen színes etnikai, vallási, kulturális, társadalmi és gazdasági tulajdonságokat birtokló régiót generált, „és a Kárpátok Eurorégióval pont azt akarták, hogy egy minél színesebb, tarkább egységet összefogni; ami egy jó gondolat, mert attól, hogy ilyen színes-tarka attól még működhet, de túlságosan nagy volt az alapterülete, a népességszám meg megint csak meghaladta azokat a kereteket, ami egyáltalán adminisztrálható” (Adatközlő 1). E sokszínűség – a nagy területi és lakossági lefedettség okán – működése nem tekinthető teljes mértékben sikeresnek. „Ez volt a gondja, hogy túl nagy... nem is tudott működni, sem a méretei miatt, sem mert ahhoz valamilyen forrást kell rendelni” (Adatközlő 2). Ehhez társult még, hogy „a közigazgatási kérdésben teljesen más volt ez az öt ország” (Adatközlő 1), és „ez már az 1990-es évek végére nagyjából kiderült, hogy vagy harmonizálni kell ezt az öt országban, vagy pedig ez így nem működhet” (Adatközlő 1). Napjainkban a határ menti régiók ezen intézményesült formája nem működik aktívan: „jelenleg ez nem működik, hanem sokkal inkább magterületek alakultak ki. Arra szerintem jó volt a Kárpátok Eurorégió, hogy ha valahol meg volt a hajlandóság az együttműködésre, akkor azok magterületekként megmaradtak” (Adatközlő 1).

A határ menti területek együttműködését szolgáló másik intézményi keretrendszer e térségben a 2015-ben létrejött Tisza Európai Területi Társulás (Tisza EGTC – European Grouping for Territorial Cooperation), amelynek területi lefedettsége Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére és Kárpátalja megyére (oblaszty) terjed ki. Fő céljának a következőket tűzte ki „az Európai Unió technikai és pénzügyi segítségével olyan aktív reformfolyamatok végrehajtása és mintaértékű fejlesztési övezet életre hívása Kárpátalja régióban, amelyeknek hosszabb távon tovagyűrűző hatása lehet, és pozitív változásokat idézhet elő az ukrán társadalom minden szintjén és az ukrán gazdaság egyes ágazataiban” (Adatközlő 3).

Az utóbbi években pedig az egyre gyakoribbá váló projekt alapú kooperációk is megjelennek e határszakaszon. Egyik interjúalany a következőképpen fogalmazta meg ezt: „itt az ideje egy sokkal lokálisabb határon átnyúló szerveződésnek. Ez pedig nem más, mint a projekt alapú határon átnyúló együttműködések” (Adatközlő 1). Bár a határon átnyúló együttműködések ezen formája sem új keletű e határtérségben, hiszen már az előző EU-s pályázati ciklusban is volt lehetőség, hogy csupán csak egy-egy projekt kivitelezésére pályázzanak. „Pl. nyílt kerékpárút létesítésére Vásárosnamény és Beregszász részvételével” (Adatközlő 2).

A válaszok alapján láthatóvá válik, hogy e határszakaszon nem idegen, és nem is új jelenség a határ menti területek határon átnyúló együttműködései. Fontos azonban megemlíteni, hogy az elkészített interjúk során az adatközlők is rávilágítottak arra a tényre (Adatközlő 2, Adatközlő 4, Adatközlő 5), hogy az itt végbemenő kooperációkat bár sokszor nyugat-európai intézményi mintákra próbálják létrehozni és felépíteni, gyakorlati kivitelezésükben és működésükben eltérnek e példaként álló kooperációktól. Ennek magyarázó tényezői lehetnek a helyi sajátosságok. Hiszen az európai térben sok szempontból eltérőek a határ menti régiók, így az együttműködések is különbözőek. Egyik fő meghatározó szempont a határ kialakulásának folyamata. A tanulmányban vizsgált határszakasz a trianoni szerződések okán nem jelöl etnikai határt, így a kárpátaljai oldalon is a határ menti területeken magyar nemzetiségű lakosság él. E tényező fontos szerepet játszik e határszakaszon végbemenő kooperációk során, hiszen erősíti a kulturális összetartozást, amely kapcsolat kialakítást és fenntartást generál a határ két oldalán élő lakosság között. Továbbá a Magyar Kormány felől Ukrajna felé érkező jó szomszédsági viszonyt is felerősíti, és a helyi gazdasági fejlődést is támogatja (Adatközlő 4, Adatközlő 5). Ez utóbbiak gyakorlati, fizikai megjelenése leginkább a kárpátaljai területet érintik.

A kooperációk intézményesült formáinak felmérése után, a mélyinterjú következő lépéseként az együttműködések során fellépő legfőbb problémák kerültek fókuszba. A vizsgált határszakasz kettőséget hordoz magában, mert bár az európai területi integritás és az „Európa határok nélkül” koncepció gyakorlati kivitelezése végett a határok lebontása kerül előtérbe az együttműködések révén, de mint az EU külső határának részeként a fizikai határerősítés a fő cél. Ez utóbbi a határokon átnyúló kooperációk terén fontos barrier szerepet játszik: *„itt a határ az nagyon nehéz dolog”* (Adatközlő 2). Sokszor *„az egyszerű kis mindennapi gyakorlati dolgokon buknak ki a határnak a problémái”* (Adatközlő 6).

A fizikai határok és az ellenőrzési rendszerek megléte fennakadásokat eredményez a határátlépés során, amely további problémákat és akadályokat generál az együttműködések folyamatában. Az interjúfelvétel során minden adatközlő megemlítette a határon való átkelés nehézségét, és problémaként determinálta azt. *„Az emberek, előadók áthozatala is nehézség, tehát például az előadókat nagyon leterheli az, hogy 2-3 órát kell állni a határon, és akkor még utána előadást is kell tartani”* (Adatközlő 6). *„Egy teljesen kiszámíthatatlan dolog, hogy a határon mennyi idő alatt lehet átjutni. És bármikor, amikor a kárpátaljai kollegák jöttek, nekik mindig*

nagyon rá kellett számolni a dolgot. Adott esetben egy plusz költséget is jelent, mert nekik már előző nap ide kell jönniük, hogy másnap biztosan itt lehessen velük találkozni” (Adatközlő 7). Tehát e határszakaszon végbemennő kooperációk során legproblémásabb a fizikai határ megléte. Ezen kívül nehézségként jelenik meg az eltérő közigazgatási rendszer (Adatközlő 1), a szakemberhiány (a kárpátaljai adatközlők ezt jobban kihangsúlyozták), a nyelvtudás hiánya (Adatközlő 7, Adatközlő 8) és az infrastrukturális hiányosságok (Adatközlő 2, Adatközlő 10).

Konklúzió

A tanulmány fókuszában álló határszakasz egy izgalmas vizsgálati terület, hiszen két olyan nemzetállam határát jelöli, amelyek napjainkban eltérő pozíciókat töltenek be politikai téren az európai térben. Mindez pedig a határ funkciójában is megjelenik. Hiszen az egyik oldalról ott van Magyarország mint EU-s tagállam, amelynek a keleti tér felé védenie kell a saját és az EU területét is a fizikai határ fenntartásával. A másik oldalról pedig ott van Ukrajna mint posztszovjet állam, aki szuverenitását védelmezve szintén komoly törvénykezéseket konstruál határainak védelmére nézve. Így mindkét oldalon saját területét védelmező állam található. Ugyanakkor mindkét területi egység próbál egymáshoz közeledni a nemzethatáron átívelő együttműködések és programok által.

A vizsgált területen az együttműködések már a rendszerváltás idején elkezdődtek. Az interjúalanyok elmondásai is megerősítették azt a tényt, hogy az 1990-es évekbeli határnyitások megteremtették a lehetőséget a kelet-európai térben is az államhatárokon létrejövő kooperációkra. A helyi emberek e lehetőséggel élve próbáltak közös célokat megvalósítani az Eurorégió mint határon átnyúló együttműködési intézményi keret között. Az idő előrehaladtával, az együttműködések fejlődésével és az EU támogatási rendszerének változásával azonban eljutottak arra a felismerésre, hogy a sikeres kooperációkat kisebb szinteken, akár projektalapokon kell megszervezni. Így napjainkban sokszor az Eurorégiós forma helyett a határ két oldalán lévő civilszervezetek, települések közötti projekt alapú együttműködésekre fókuszálnak.

A kooperációk kereteinek változásai azonban nem hozták meg a sikeres, gördülékeny, problémamentes lebonyolítást. Mind a 17 interjúalany információja alapján a legnagyobb kihívásokat a fizikai határok meglétéből felmerülő problémák jelentik, amelyek tovagyrúzó hatásokkal is járnak. Például többletköltséget eredményeznek. Ugyanakkor nagy gondot okoznak a perifériás területekre jellemző tulajdonságok, mint például a hiányos inf-

rastruktúra, a szakember-elvándorlás és -hiány, amelyek kihívásokat jelentenek az együttműködések megvalósításában. Azonban ezen tényezők nem csupán a sikeres helyi kooperációktól függnnek, hanem egy sokkal összetettebb, magasabb (akár állami) szinteken is érdekelt fejlesztési eszközökre lenne szükség ezek javítása érdekében. Ugyanakkor mindezek tekintetében a válaszadók nem látnak, nem remélnek a közeljövőben változást e térségben.

Irodalom

- Association of European Border Regions (AEBR) 2000: Practical Guide to Cross-border Cooperation. Third Edition 2000. European Commission, 405 p. https://www.aebr.eu/files/publications/lace_guide.en.pdf
- Eskelinen, H. – Kokkonen, M. 1998: Getting into Line with the European Regime - Programmes of Transborder Cooperation on the Finnish-Russian Border.
- European Commission 2004: Communication from the Commission. European Neighbourhood Policy. Strategy Paper. 35p. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2004_communication_from_the_commission_-_european_neighbourhood_policy_-_strategy_paper.pdf
- European Commission 2008: Eastern Partnership, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. 30 p. <http://eapereg.org/attachments/article/198/EaP%20Brussels%202008.pdf>
- Filippova, O. 2016: Reconceptualisations of Borders in Post-Soviet Ukraine: Between EU Regulations, the Soviet Legacy and Internal Political Strife. In: Liikanen, I. et al: The EU's Eastern Neighbourhood: Migration, Borders and Regional Stability. Routledge, pp. 65–78.
- Järviö, P. 2011: Implementation of EU external border cooperation after 2013, particularly on borders with the Russian Federation. Ministry of Foreign Affairs of Finland. 40p.
- Östhol, A. 2001: Cross-border Co-operation in the Making of the Öresund Region. In: Persson, H-Å. – Inge E. (eds.). Border Regions in Comparison. Five lectures from a Conference held 4th of May 2000 at Malmö University. Häften för Europastudier, nr.2. Studentlitteratur, pp. 20–30.
- Schmitt-Egner, P. 2001: Cross-Border co-operation (CBC) among European regions in different perspectives. In: Persson, H-Å. – Inge E. (eds.). Border Regions in Comparison. Five lectures from a Conference held 4th of May 2000 at Malmö University. Häften för Europastudier, nr.2. Studentlitteratur, pp. 65–85.
- Süli-Zakar, I. 1997: Határon átnyúló kapcsolatok. – In: Buda M.–Kozma T. (Szerk.) Határmenti együttműködés a felsőoktatásban. Acta Paedagogica Debrecina XCVI., Debrecen, pp. 13–65.
- Tägil, S. 2001: Regions in Europe – a historical perspective. In: Persson, H-Å. – Inge E. (eds.). Border Regions in Comparison. Five lectures from a Conference held 4th of May 2000 at Malmö University. Häften för Europastudier, nr.2. Studentlitteratur, pp. 11–19.
- Van der Veen, A. – Boot, D.J. 1995: Cross-border cooperation and European Regional Policy. In: Eskelinen & Snickars (eds.) Competitive European Peripheries, Springer-Verlag Berlin. pp. 75–94.

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 1 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 384 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 31,0. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/1. Тираж 300.